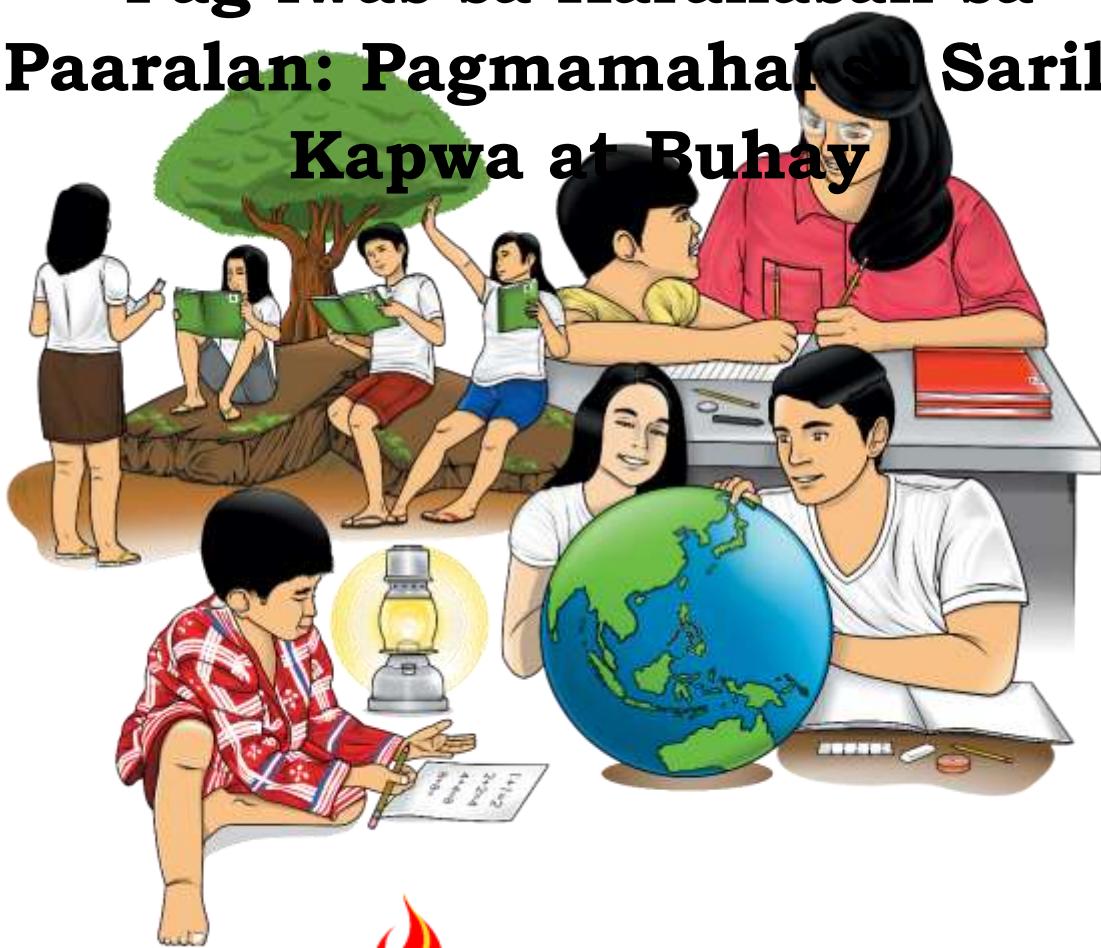

Edukasyon sa Pagpapakatao

Ikaapat na Markahan – Modyul 51:
Pag-iwas sa Karahasan sa Paaralan: Pagmamahala ng Sarili,
Kapwa at Buhay

Edukasyon sa Pagpapakatao – Ikawalong Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 51: Pag-iwas sa Karahasan sa Paaralan: Pagmamahal sa Sarili, Kapwa at Buhay

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anumang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayunpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kwento, seleksyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o *brand name*, tatak o *trademark*, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtagtaglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anumang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anumang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anomang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat: Megie M. Lillo

Editor: Emelinda L. Raza Ph.D., Michael C. Paso

Tagasuri: Elizabeth M. Ysulan, Julius P. Tesiorna, Alejandro M. Saclolo, Jr. Joris Sulima, Judith E. Ecoben, Jezzine F. Salar, Rashiel Joy F. Lepaopao, John Rey C. Clarion

Tagaguhit: Mark Lorenz C. Luib, Alim V. Eviota, Merlinda Malimit

Tagalapat: Mark Lorenz C. Luib, Bernie R. Pamplona

Tagapamahala: Francis Cesar B. Bringas

Isidro M. Biol Jr.	Maripaz F. Magno
Josephine Chonie M. Obseñares,	Lope C. Papeleras
Michael C. Paso	Juan Jr. L. Espina

Inilimbag sa: _____

Department of Education – Caraga Region

Office Address: Teacher Development Center

J.P. Rosales Avenue Butuan City, Philippines 8600

Telefax No.: (085) 342-5969

email address: caraga@deped.gov.ph

Edukasyon sa Pagpapakatao

**Ikaapat na Markahan – Modyul 51:
Pag-iwas sa Karahasan sa
Paaralan: Pagmamahal sa Sarili,
Kapwa at Buhay**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

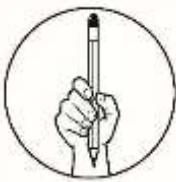
Ang buhay estudyante ay pinakamasayang yugto sa buhay ng isang mag-aaral, ngunit papaano kung sa reyalidad ay taliwas ito sa iyong nararanasan? Sa halip na pananabik ay takot, kaba, kawalan ng kontrol, pagsisi sa sarili at iba pang mga negatibong bagay ang iyong nararamdaman at naiisip. Nag-iisip kung papasok o hindi dahil nariyan na naman ang mga kaklase mong mambubulas sa iyo? Hindi mawari ang kaba at takot sa dibdib mo? Pilit mong pinapalakas ang sarili sa tuwing papasok sa paaralan para lang makapag-aryl. Kung hindi ka dumanas nito, marahil isa sa mga kaklase mo ay dumanas ng ganito? Tama ba ako kaibigan?

Ang karahasan ay sanhi ng masasamang gawi at kilos ng isang tao na nagdudulot ng kapahamakan hindi lamang sa sarili kung hindi maging sa kapwa. May mga salik kung bakit nabubuo ang karahasan lalong-lalo na sa paaralan, isa na rito ang pakikisangkot sa mga maling gawi ng barkada at kaibigan. Kung itatangkilik ang mga ito ay maaaring magreresulta ng kamatayan o sitwasyong maglalagay sa tao sa panganib.

Ang pagiging mapanagutan sa mga kilos, pagrespeto't pagmamahal sa sarili at kapwa ay mga paraan upang makaiwas sa anumang panganib na maaaring dulot ng karahasan.

Sa modyul na ito ay malilinang ang kasanayang pampagkatuto na:
Naipaliliwanag na:

- a. Ang pag-iwas sa anumang uri ng karahasan sa paaralan (tulad ng pagsali sa fraternity at gang at pambubulas) at ang aktibong pakikisangkot upang masupil ito ay patunay ng pagmamahal sa sarili at kapwa at paggalang sa buhay. Ang pagmamahal na ito sa kapwa ay may kaakibat na katarungan – ang pagbibigay sa kapwa ng nararapat sa kanya (ang kanyang dignidad bilang tao).
- b. May tungkulin ang tao kaugnay sa buhay- ang ingatan ang kanyang sarili at umiwas sa kamatayan o sitwasyong maglalagay sa kanya sa panganib. Kung minamahal niya ang kanyang kapwa tulad ng sarili, iingatan din niya ang buhay nito. EsP8PB-IVd-14.3

Subukin

Maraming Pagpipilian

Panuto: Basahing mabuti ang bawat tanong o sitwasyon at piliin ang tamang sagot.
Titik lamang ang isulat sa sagutang papel.

1. Bakit kailangan ng tao na ingatan ang sarili at umiwas sa kamatayan o sitwasyong maglalagay sa panganib? Dahil:
 - A. ang tao ay likas na duwag
 - B. walang sinuman ang gustong mapahamak
 - C. ang tao ay likas na maingat sa bawat kilos
 - D. tungkulin ng tao na pangalagaan ang kanyang buhay
2. Napansin ni Jasmine na hindi mabuti ang pakitutungo ng kaklase niya sa kanya, kaya kinausap niya ito ng masinsinan na naging dahilan ng kanilang pagkaayos. Bakit ito ang ginawa ni Jasmin? Dahil:
 - A. takot siya sa kaklase
 - B. inutusan siya ng guro
 - C. pagod na siyang magkunwari
 - D. may pagmamahal siya sa kapwa
3. Nang pumasok sa klasrum si Alvin, narinig niyang nagpaplanong sumali sa *gang* ang mga kaklase kaya pinigilan niya ang mga ito. Ano ang nag-udyok kay Alvin na gawin iyon? Dahil:
 - A. gusto lang niyang gawin
 - B. masyado siyang pakialamero
 - C. may pagmamahal siya sa kaklase
 - D. isa sa kapatid niya ang kaklase niya
4. Si Kat ay may pantay-pantay na pagtingin sa lahat ng kaklase kaya nang makita niya sa akto ang pagnanakaw ni Ben ng pera ni Jun ay agad niya itong sinaway at pinayuhan na huwag magnakaw dahil masama ito. Bakit ito ginawa ni Kat? Dahil:
 - A. kasabwat siya ni Ben
 - B. may pagmamahal siya sa kapwa
 - C. mahilig siyang magpabida sa mga kaklase
 - D. mahilig siyang makialam sa ginagawa ng kaklase
5. Bakit kailangan masugpo ang karahasan sa loob ng paaralan? Upang:
 - A. wala ng problema ang mga guro sa paaralan
 - B. maging mahusay sa klase ang mga mag-aaral
 - C. wala ng problema ang punong guro ng paaralan
 - D. maging ligtas sa kapahamakan ang bawat mag-aaral

6. Bakit may mga kabataang gumagawa ng karahasan sa paaralan? Dahil sa:
- ito ay nakasanayan na
 - nauuso ito sa mga kabataan
 - gustong maging tanyag sa paaralan
 - kawalan ng pagmamahal sa sarili, kapwa at buhay
7. Si Mateo ay maingat sa kanyang pananalita para hindi makasakit ng damdamin sa kanyang mga kaklase. Bakit ganoon ang pakikitungo ni Mateo sa mga kaklase? Dahil sa:
- may pagmamahal sa sarili
 - may pagmamahal sa buhay
 - tanggap ang buong pagkatao ng kapwa
 - paggalang sa kapwa nang may katarungan
8. Malimit na tinutukso si Cheska ng mga kaklase dahil sa tono ng kanyang pananalita, imbes na magalit ay pinangaralan niya lamang ang mga ito hanggang sa tumigil sa panunuks. Bakit ganoon makitungo sa mga kaklase si Cheska? Dahil sa:
- nakasanayan na niya
 - takot siya sa mga kaklase
 - mahal niya ang buhay niya
 - mahal niya ang sarili at kapwa
9. Nakita ni Grace ang kaklaseng si Ruben na akmang susulatan ang pader ng paaralan gamit ang *pentelpen*. Ano ang nararapat na gawin ni Grace?
- sawayin ang kaklase
 - susulatan din ang pader
 - hayaan nalang ang kaklase
 - manood kung ano ang isusulat ng kaklase
10. Ikinatuwa ng guro si Matt dahil sa pagpapamalas nito ng kabutihang asal sa tuwing may nag-aaway sa kanilang klasrum at siya ang palaging umaawat dito. Bakit ganoon makitungo si Matt sa kanyang mga kaklase? Dahil:
- Siya ay nagpapabilib sa guro.
 - Inutusan si Matt ng kanyang guro.
 - Siya ay nagpapakita ng pagmamahal sa sarili.
 - Nagpapakita siya ng pagmamahal sa mga kapwa.
11. Nagalit si Liza nang inakala niyang pinagtismisan siya ng mga kaklase, nakapagbitaw siya ng masasakit na salita ngunit nang mapagtanto niya na mali ang kanyang ginawa ay humingi siya ng kapatawaran sa mga ito. Tama ba ang ginawa ni Liza?
- oo, dahil mali ang ginawa niya
 - oo, dahil masama ang loob niya
 - hindi, dahil tama lang na magalit siya
 - hindi, dahil wala siyang dapat ihingi ng tawad

12. Biniro ni Jake ang kaibigan si Limuel sa pamamagitan ng biglaang paghila sa upuan habang uupo na sana kaya natumba ang kaibigan. Dahil sa sobrang hiya nasuntok ni Limuel si Jake. Ano ang dapat gawin ni Jake?
- A. iiwan ang kaibigan
 - B. humingi ng tawad sa kaibigan
 - C. magtanim ng galit sa kaibigan
 - D. makipagsuntukan sa kaibigan
13. Napagbintangan ni Chessa na ang naglagay ng dahon ng saging sa kanyang bagay ang kaklaseng si Loren dahil nakita niya itong binuksan ang kanyang bagkaya napagalitan niya ito. Tama ba ang ginawa ni Chessa?
- A. hindi, dahil kaibigan niya ito
 - B. oo, dahil tama lang ang ginawa niya
 - C. hindi, dahil masama ang mambintang
 - D. oo, dahil nakita niyang binuksan ang kanyang bag
14. Naisip ni Sarah na sawayin ang kanyang mga kakklae na mahilig manukso, manlait, at mang-asar gamit ang social media sa iba pang mga kakklae. Bakit ito ginawa ni Sarah? Dahil:
- A. may paggalang siya sa buhay
 - B. may pagmamahal siya sa sarili
 - C. may pagmamahal siya sa kapwa
 - D. may pagmamahal siya sa lipunan
15. Alin sa mga sumusunod ang pamamaraan upang makaiwas sa karahasan?
- A. sumali sa gang at fraternity
 - B. mambulas upang simulan ang pag-aaway
 - C. gumamit ng ipinagbabawal na gamot o droga
 - D. sumali sa mga adbokasiya laban sa anumang karahasan

Aralin 1

Pag-iwas sa Karahasan sa Paaralan: Pagmamahal sa Sarili, Kapwa at Buhay

Ibigin mo ang iyong kapwa na gaya ng iyong sarili

-Mateo 22:39

Natutunan mo sa nakaraang aralin kung ano-ano ang mga uri, sanhi at epekto ng mga umiiral na karahasan sa paaralan. Nawa'y magustuhan mo ang mga inihandang gawain para sa iyo. Ngayon pa lang binabati na kita ng buong lugod. Batid kong magtatagumpay ka kaibigan, kaya mo ito!

Balikan

Gawain 1: Masubok Nga!

Panuto: Unawain ng mabuti ang pahayag pagkatapos ay hanapin sa loob ng kahon ang sagot. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Ito ay uri ng pambubulas na nagbibitaw ng mga masasakit na salita sa kapwa.
2. Ito ay uri ng pambubulas na sinasaktan ang kapwa gaya na lamang ng panununtok, paninipa at iba pa.
3. Isang uri ng pambubulas na pinapahiya ang isang tao sa harap ng nakararami.
4. Isang samahang itinuturing na pangunahing dahilan ng pagdami ng karahasan sa loob man o labas ng paaralan.
5. Isa itong samahan o organisasyon na may tatlo o higit pang miyembro na may iisang pangalan sa pagkakilanlan.

A. Sosyal na pambubulas

B. Pisikal na pambubulas

C. Pasalitang pambubulas

D. Gang

E. Fraternity

Tuklasin

Gawain 2: Lawaran Ito, Intrepretasyon Mo!

Panuto: Unawain at maghinuha hinggil sa mga larawan at pagnilayan ang mga sumusunod na gabay na tanong.

Mark Lorenz C. Luib, Alim V. Eviota, Merlinda Malimit

Gabay na Tanong:

1. Anong sitwasyon ang ipinapakita sa larawan?
2. Nagpapakita ba ng pagmamahal sa kapwa ang ginawa ng lalaki sa pag-awat sa dalawang nag-aaway sa larawan? Pangatwiranang sagot.
3. Sa iyong sariling karanasan sa paaralan, ikaw ba ay nasangkot na o nakasaksi na ng karahasanan (hal. pananakit, pambubulas)? Ano ang iyong ginawa sa sitwasyong iyon?
4. Bilang isang estudyante, paano mo pinapakita ang pagmamahal sa sarili, kapwa at buhay?

Suriin

Kung babalikan ang bahaging **Tuklasin** sa gawain 2, Larawang Ito, Interpretasyon Mo, nasagutan mo ba nang may kahusayan ang mga gabay na tanong? Kung pambubulas ang sagot mo sa unang tanong, tama! Ipinapakita sa larawan ang dalawang estudyante na nag-aaway na kalimitang nangyayari sa loob ng paaralan. Ang pag-aaway at pananakit ay maaring epekto ng negatibong emosyon tulad ng galit. Ang matinding takot at hindi epektibong pagkontrol ng emosyon ay mga sanhi din ng karahasan.

Kung Oo naman ang sagot mo sa ikalawang katanungan, tama ka ulit kaibigan! Tama lang ang ipinakitang pag-awat ng isang batang lalaki sa kapwa estudyanteng nag-aaway. Nagpapatunay lamang ito na kakikitaan ng pagmamalasakit at pagmamahal sa kapwa ang batang umaawat.

Marahil ikaw ay nakasaksi na ng karahasan sa loob o labas ng paaralan o kaya ay sa social media. Para lubos mong mauunawaan kung ano ang karahasan sa paaralan at kung papaano ito maiwasan, simulan mo nang pag-aranan.

Ano nga ba ang Karahasan?

Ang karahasan ay ang anumang kilos na lumalabag sa misyon at bisyon ng paaralan na maging ligtas sa anumang kapahamakan ang bawat mag-aaral. Ito ay mga kagagawan ng kapwa kabataan sa loob man o labas ng paaralan. Ilan sa mga uri ng karahasan ay ang pambubulas, *gang* at *fraternity*.

Sa mga nakaraang modyul ay ating napag-aranan ang mga epekto ng umiiral na karahasan sa paaralan gaya na lamang ng pagsali sa fraternity na sasabak sa *hazing* kung saan ito ay magdudulot ng pisikal, sikolohikal, emosyonal na pang-aabuso at kung hindi maaagapan ay maaaring maging sanhi ng kamatayan.

Isa pa sa karahasan na kadalasang nararanasan ng ating kapwa mag-aaral ay ang tinatawag na pambubulas. Karaniwang mga kilos na kaugnay ng pambubulas ay ang mga sumusunod: panunuksó, panglalait, pang-aasar, at pananakot. Ang mga nabanggit ay nagiging dahilan ng maraming *drop-outs* sa bawat taon, nakaaapekto sa abilidad ng pagkatuto ng mag-aaral at ang mas malala ay depresyon na humantong sa pagpapatiwakal.

Minsan ang tao ay nagiging agresibo dahil sa kanyang emosyon ukol sa mga pangyayari. Minsan ay nagagalit ito nang hindi alam ang kahihitnan ng ginawang kilos na kadalasan ay nauwi sa karahasan. Pisikal, sosyal, emosyonal at sekswal na karahasan, *vandalism* at pagnanakaw ay iilan lamang sa mga karahasan na maaring magawa natin sa ating kapwa. Ngunit kung mahal ng tao ang kanyang kapwa, ang anumang karahasan ay pwedeng maiwasan sa pamamagitan ng sumusunod:

1. Igalang ang kapwa - Hindi ito hinihingi kung hindi ay kusang ibinibigay at ipinapakita sa kapwa sa paraang pasalita o sa gawa na hindi naghihintay

ng anumang kapalit. Ito ay patunay ng pagmamahal na walang kundisyon o kabayaran.

2. Tratuhin ang kapwa ng may katarungan - Ang pagtrato sa kapwa ng may katarungan ay ang pagbibigay sa kung ano ang nararapat sa ating kapwa bilang tao na may dignidad.
3. Pagtanggap sa buong pagkatao ng kapwa - Sa pagmamahal sa kapwa, dapat walang pinipili at tanggap natin maging sino at ano pa siya. Tanggapin din ang kanilang buong pagkatao ng walang kundisyon.

Kaya ang pagmamahal sa kapwa ay may kaakibat na katarungan o dignidad-pagiging karapat-dapat ng tao sa pagpapahalaga at paggalang mula sa kanyang kapwa. Huwag kalimutan na nilalang tayo sa larawan ng Diyos, na ang pangunahing katangian ang pag-ibig na di-makasarili (Genesis 1:27) Ibig sabihin, dinisenyo tayo para magpakita ng pag-ibig sa iba sa pamamagitan ng paggawa ng mabubuting bagay para sa iba.

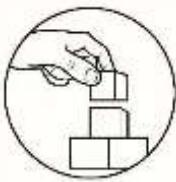
Kailanman ay hindi maiwasan ng tao ang kamatayan dahil ito ay itinakda ng Panginoon ngunit habang may buhay ay tungkuling itaguyod ito na ating pangangalagaan at protektahan mula sa panganib dahil ang buhay ay sagrado.

Narito ang pamamaraan upang maipakita ang paggalang sa buhay:

1. Iwasan ang mga dako na pinag-iistambayan ng mga masasamang-loob.
2. Umiba ka ang daan hanggat maari.
3. Iwasan ang hindi kinakailangang pagtungo sa mga kilalang dakong mapanganib
4. Manalangin palagi.
5. Umiwas sa pakikipag-alitan.

Sa mga kabataan, huwag sumali sa kahit anumang grupo o organisasyon na gagawa ng karahasan. Kung ang dahilan ng iyong pagsali ay paghahanap ng kaibigan at pagmamahal na tulad ng sa kapamilya, sumali ka sa mga *school, spiritual at social clubs* na may mabubuting hangarin. Hindi nakakahanap ng kapamilya o tunay na kaibigan kung ikaw rin ay sasaktan at kapag sa susunod na termino ay igaganti lang ang naranasan. Kailanman hindi ito nagdudulot ng maganda sa buhay kaya marapat na iwasan dahil magiging sagabal lang ito sa pag-aaral at maging sa magandang kinabukasan ng bawat kabataan kaya huwag sayangin ang panahon at pagkakataon.

Walang perpektong tao sa mundong ito ngunit kung pagsumikapan at may pagmamahal sa sarili, kapwa at paggalang sa buhay tiyak may kapayapaan at pokus sa pag-aaral ang bawat kabataan. Tandaan! Ang pasimula ng pagkakaalit ay gaya ng pagbuga ng tubig; Kaya't iwan ninyo ang pagtatalo bago mag-init sa pagkakaalit (Kawikaan, 17:14).

Pagyamanin

Gawain 3: Tugon mo, Pangatwiranan Mo!

Panuto: Isulat ang salitang **sang-ayon** kung ang pahayag ay nagpapakita ng patunay na may pagmamahal sa sarili, kapwa at paggalang sa buhay upang makaiwas sa karahasan sa paaralan, **di-sang-ayon** naman kung kabaliktaran nito. Pangatwiranan at isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Kung binato ka ng bato, batuhin mo ng tinapay.

2. Mahalin ang kapwa tulad ng pagmamahal sa sarili.

3. Mas kaibiganin mo ang iyong kaaway.

4. Kung may hindi pagkakaunawaan sa pakikitungo sa kaklase ay idaan sa magandang usapan.

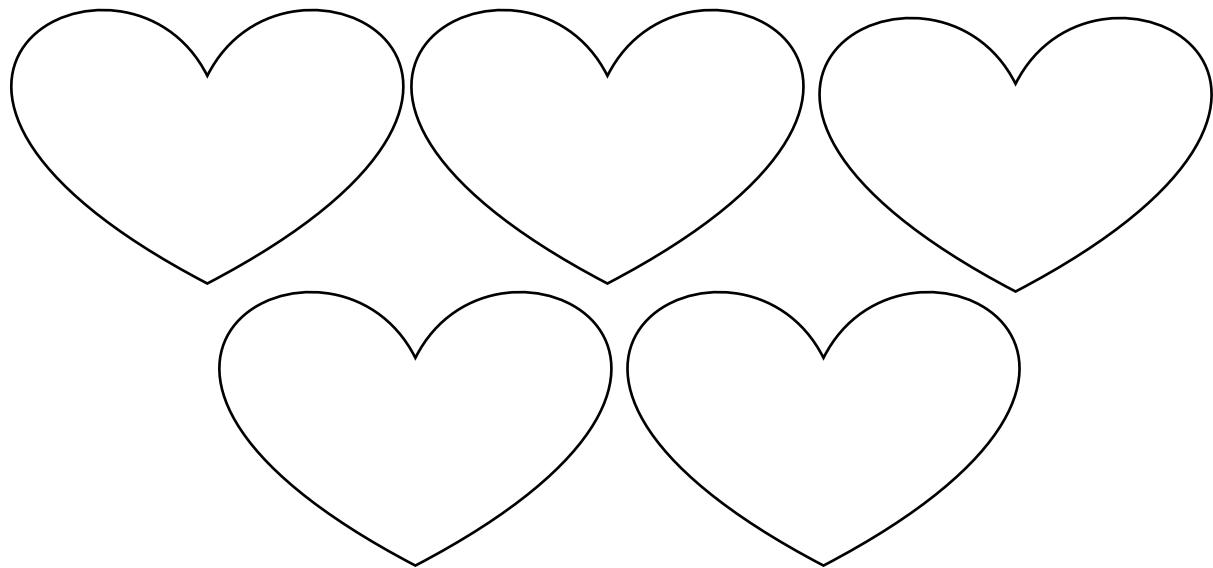
5. Ang pagsali sa gang ang paraan para makahanap ng tunay na kaibigan.

Pamantayan	Napakahusay (10 puntos)	Mahusay (7 puntos)	Nangangailangan ng Pag-unlad (3 puntos)
Malinaw na naipahayag ang mensahe at kaisipan	Napakalinaw na napangatwiranan ang pahayag hinggil sa karahasan. Limang pahayag ang napangatwiranan.	Malinaw na napangatwiranan ang tatlong pahayag hinggil sa karahasan. Tatlong pahayag ang napangatwiranan.	Hindi napangatwiranan ng maayos ang pahayag hinggil sa karahasan. Isang pahayag lang ang napangatwiranan.
Kabuoan			

Rubrik sa Pagmamarka

Gawain 4: Kapwa ko, Mahal ko!

Panuto: Magtala ng limang mabuting nagawa bilang patunay na ikaw ay nagpapakita ng pagmamahal sa kapwa sa loob ng silid-aralan. Iguhit ang limang hugis puso at isulat ang iyong sagot sa sagutang papel.

Rubrik sa Pagmamarka

Pamantayan	Napakahusay (10 puntos)	Mahusay (8 puntos)	Nangangailangan ng Pag-unlad (5 puntos)
Nilalaman	Nakapagtala ng limang mabubuting nagawa na nagpapakita ng pagmamahal sa kapwa sa loob ng silid-aralan	Nakapagtala ng tatlong mabubuting nagawa na nagpapakita ng pagmamahal sa kapwa sa loob ng silid-aralan	Nakapagtala ng isang mabubuting nagawa na nagpapakita ng pagmamahal sa kapwa sa loob ng silid-aralan
Kabuoan 10 puntos			

Gawain 5: May Pananagutan Tayo!

Panuto: Hanapin ang titik na pinakaangkop na sagot sa mga sitwasyong nagpapakita ng tungkulin sa pagpapahalaga sa buhay ng tao. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Habang nasa hardin ng paaralan sina Jay at Joe ay lumapit ang dalawang lalaki at niyaya silang gumamit ng ipinagbabawal na droga. Ipinaliwanag sa kanila na nagpapatalas di umano ito ng isipan. Tumanggi sila Jay at Joe at dali-daling umalis sa hardin.

Sinabi ni Alakdan kay Jenny na gagantihan niya si Jhon sa pambabato nito sa kanya na naging sanhi ng sugat sa braso. Subalit, humingi na ng tawad si Jhon kay Alakdan. Pinayuhan ni Jenny ang kaibigan na masama ang gumanti kaya hindi na itinuloy ni Alakdan ang kanyang balak.

Habang nakaupo si Drew sa upuan ng klasrum, ay biglang tumabi sa kanya si Mark. Naikuwento ni Mark na kasasali lang niya sa fraternity. Niyaya siya nitong sumali dahil mas maganda raw umano ang may maraming kaibigan. Kaibigang masasandalan sa kahit anong problema. Aksidenteng nahulog ang ballpen ni Drew at nakita niyang may pasa sa binti ang kaibigang si Mark.

1. Bakit kaya tumanggi sina Jay at Joe na gumamit ng ipinagbabawal na droga? Sa kadahilang:
 - A. Hindi nila kilala ang dalawang lalaki na lumapit sa kanila.
 - B. Hindi sila naniniwalang nakatatalas ito ng isipan.
 - C. Masama ito sa kalusugan at nakasisira ng kinabukasan.
 - D. Masama ito sa katawan ng tao.

2. Bakit pinayuhan ni Jenny si Alakdan na masama ang gumanti?
 - A. Dahil alam niyang matatalo ni Jhon si Alakdan
 - B. Dahil ayaw niyang mapahamak ang kaibigan at makasakit ng kapwa
 - C. Dahil kaibigan niya si Jhon
 - D. Dahil mas malaki ang katawan ni Jhon

3. Ano kaya ang sasabihin ni Drew sa kaibigang si Mark?
 - A. Hayaan ang kaibigan
 - B. Ipagbigay-alam na sasali rin siya
 - C. Pagagalitan dahil sa kagustuhan ng kaibigan na magkaroon din siya na pasa sa binti.
 - D. Papayuhan na umalis na sa grupong kinabibilangan dahil sinasaktan lang niya ang sarili niya

Napagsabihan ni Grace ng masasakit na salita si Jam dahil sa sobrang galit nang aksidenteng naihulog nito ang kanyang cellphone kahit hindi naman ito nasira. Panay ang paghingi ng tawad ni Jam kay Grace ngunit hindi siya nito kinibo at biglang iniwan. Kinabukasan, humingi si Grace ng tawad sa mga salitang kanyang nabitawan kay Jam.

Hiniram ni Godwin ang cellphone ng kanyang kaklase para magpaalam sa kanyang nanay na gagabihin siya sa pag-uwi. Aksidente niyang nabasa ang mensahe mula kay Max na sinabing "Tol Bert, magdala ka mamaya ng pamalo. Gagantihan natin si Jay sa ginawa niya sayo, kita tayo sa labas ng paaralan". Agad namang kinausap ni Godwin si Bert at kinumbinsi na huwag ng ituloy ang balak nila ni Max dahil maaaring magkasakitan lang sila at ikapahamak pa niya.

4. Bakit humingi ng tawad si Grace kay Jam?
 - A. Dahil alam niyang aksidente ang nangyari at hindi dapat siya nagbitaw ng masasakit na salita
 - B. Dahil mali ang kanyang ginawa
 - C. Dahil gusto niya na kalimutan na agad ang nangyari
 - D. Dahil wala siyang magawa sa araw na iyon.

5. Anong katangian ang ipinapakita ni Godwin sa kaklaseng si Bert?
 - A. May malasakit sa kaklase para hindi mapahamak
 - B. Pakialamero sa kaklase
 - C. Sinusuportahan ang kaklase sa balak gawin
 - D. Walang pakiaalam sa kaklase

Isaisip

Gawain 6: May Pananagutan Tayo!

Panuto: Punan ang patlang para mabuo ang hinihinging konsepto. Piliin at isulat ang sagot sa sagutang papel.

Ang pag-iwas sa anumang uri ng (1.) _____ sa paaralan gaya ng pambubulas, pagsali sa (2.) _____ at (3.) _____ at aktibong pakikisangkot upang (4.) _____ ito ay patunay lamang ng pagmamahal sa (5.) _____, (6.) _____ at paggalang sa buhay.

A. kapwa

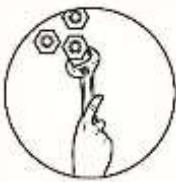
B. gang

C. fraternity

D. masugpo

E. karahasan

F. sarili

Isagawa

Gawain 7: Problema Nila, Solusyunan Mo!

Panuto: Batay sa mga sitwasyon na nagpapakita ng problema, ibigay ang angkop na solusyon para maiwasan at masugpo ang karahasan sa paaralan sa pamamagitan ng graphic organizer. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Hal. Sitwasyon

Nakita mong inaapi ang iyong kakklae, ano ang puwede mong gawin hinggil dito.

Solusyon

Aawatin ko siya at papayuhan na hindi tama ang magpadala sa init ng ulo at manakit ng kapwa.

Ngayon, ikaw naman! Sagutan mo nang may kahusayan ang gawain.

Sitwasyon	Solusyon
1. Narinig mo ang usapan ng iyong mga kakklae na nagbabalak na sumali sa gang dahil cool daw na mapabilang dito. Ano ang puwede mong gawin para hindi sila mapahamak?	
2. Nakita mong aktuwal na sinuntok ng ilang estudyante ang kakklae mo? Papaano mo sila pipigilan sa kanilang ginagawa?	
3. May kaibigan kang pinagsasabihan nang masasakit na salita ng ibang tao, ano ang puwede mong gawin?	
4. Niyaya ka ng isa mong kakilala na sumali sa fraternity. Ano ang iyong magiging tugon?	
5. Balak ng mga kakklae mong nakawin ang ballpen ng isa ninyong kakklae bilang katuwaan. Ano ang puwede mong gawin?	

Rubrik sa Pagmamarka

Pamantayan	Napakahusay (10 puntos)	Mahusay (8 puntos)	Nangangailangan ng Pag-unlad (5 puntos)
Nilalaman	Malinaw na nailahad angkop na solusyon para maiwasan at masugpo ang karahasan sa paaralan. Nabigyan ng limang solusyon sa limang sitwasyon.	Hindi gaanong nailahad angkop na solusyon para maiwasan at masugpo ang karahasan sa paaralan. Nabigyan ng tatlong solusyon sa limang sitwasyon	Hindi maayos nailahad angkop na solusyon para maiwasan at masugpo ang karahasan sa paaralan. Nabigyan ng isang solusyon sa limang sitwasyon
Kabuoan			

Tayahin

Panuto: Basahing mabuti ang bawat tanong o sitwasyon at piliin ang tamang sagot. Titik lamang ang isulat sa sagutang papel.

1. Nagalit si Liza nang inakala niyang pinagtsismisan siya ng mga kaklase, nakapagbitaw siya ng masasakit na salita ngunit nang mapagtanto niya na mali ang kanyang ginawa ay humingi siya ng kapatawaran sa mga ito. Tama ba ang ginawa ni Liza?
 - A. oo, dahil mali ang ginawa niya
 - B. oo, dahil masama ang loob niya
 - C. hindi, dahil tama lang na magalit siya
 - D. hindi, dahil wala siyang dapat ihingi ng tawad
2. Biniro ni Jake ang kaibigan si Limuel sa pamamagitan ng biglaang paghila sa upuan habang uupo na sana kaya natumba ang kaibigan. Dahil sa sobrang hiya nasuntok ni Limuel si Jake. Ano ang dapat gawin ni Jake?
 - A. iiwan ang kaibigan
 - B. humingi ng tawad sa kaibigan
 - C. magtanim ng galit sa kaibigan
 - D. makipagsuntukan sa kaibigan
3. Napagbintangan ni Chessa ang kaklaseng si Loren na naglagay ng daahon ng saging sa kanyang bag. Ito ay dahil nakita niya na binuksan ni Loren ang kanyang bag. Sa kanyang galit ay nasigawan niya si Loren. Tama ba ang ginawa ni Chessa?
 - A. hindi, dahil kaibigan niya ito
 - B. oo, dahil tama lang ang ginawa niya
 - C. hindi, dahil masama ang mambintang
 - D. oo, dahil nakita niyang binuksan ang kanyang bag
4. Umiiwas si Jhon Lord sa lugar kung saan madalas tumatambay ang mga basagulero at mga naghahanap palagi ng gulo. Bakit ito ginagawa ni Jhon Lord? Dahil:
 - A. may paggalang siya sa buhay
 - B. may pagmamahal siya sa sarili
 - C. may pagmamahal siya sa kapwa
 - D. may pagmamahal siya sa lipunan
5. Alin sa mga sumusunod ang pamamaraan upang makaiwas sa karahasan?
 - A. sumali sa gang at fraternity
 - B. mambulas upang simulan ang pag-aaway
 - C. gumamit ng ipinagbabawal na gamot o droga
 - D. sumali sa mga adbokasiya laban sa anumang karahasan

6. Bakit kailangan ng tao na ingatan ang sarili at umiwas sa kamatayan o sitwasyong maglalagay sa panganib? Dahil:
- ang tao ay likas na duwag
 - walang sinuman ang gustong mapahamak
 - ang tao ay likas na maingat sa bawat kilos
 - tungkulin ng tao na pangalagaan ang kanyang buhay
7. Napansin ni Jasmine na hindi mabuti ang pakitutungo ng kaklase niya sa kanya, kaya kinausap niya ito ng masinsinan na naging dahilan ng kanilang pagkaayos. Bakit ito ang ginawa ni Jasmin? Dahil:
- takot siya sa kaklase
 - inutusan siya ng guro
 - pagod na siyang magkunwari
 - may pagmamahal siya sa kapwa
8. Nang pumasok sa klasrum si Alvin, narinig niyang nagpaplanong sumali sa *gang* ang mga kaklase kaya pinigilan niya ang mga ito. Ano ang nag-udyok kay Alvin na gawin iyon? Dahil:
- gusto lang niyang gawin
 - masyado siyang pakialamero
 - may pagmamahal siya sa kaklase
 - isa sa kapatid niya ang kaklase niya
9. Si Kat ay may pantay-pantay na pagtingin sa lahat ng kaklase kaya nang makita niya sa akto ang pagnanakaw ng kaibigan niyang si Ben ng pera ni Jun ay agad niya itong sinaway at pinayuhan na huwag magnakaw dahil masama ito. Bakit ito ginawa ni Kat? Dahil:
- kasabwata siya ni Ben
 - may pagmamahal siya sa kapwa
 - mahilig siyang magpabida sa mga kaklase
 - mahilig siyang makialam sa ginagawa ng kaklase
10. Bakit kailangan masugpo ang karahasan sa loob o labas man ng paaralan?
- Upang:
- wala ng problema ang mga guro sa paaralan
 - maging mahusay sa klase ang mga mag-aaral
 - wala ng problema ang punongguero ng paaralan
 - maging ligtas sa kapahamakan ang bawat mag-aaral
11. Bakit may mga kabataang gumagawa ng karahasan sa paaralan? Dahil sa:
- ito ay nakasanayan na
 - nauuso ito sa mga kabataan
 - gustong maging tanyag sa paaralan
 - kawalan ng pagmamahal sa sarili, kapwa at buhay

12. Si Mateo ay maingat sa kanyang pananalita para hindi makasakit ng damdamin sa kanyang mga kaklase. Bakit ganoon ang pakikitungo ni Mateo sa mga kaklase? Dahil sa:

- A. may pagmamahal sa sarili
- B. may pagmamahal sa buhay
- C. tanggap ang buong pagkatao ng kapwa
- D. paggalang sa kapwa nang may katarungan

13. Malimit na tinutukso si Cheska ng mga kaklase dahil sa tono ng kanyang pananalita, imbes na magalit ay pinangaralan niya lamang ang mga ito hanggang sa tumigil sa panunuks. Bakit ganoon makitungo sa mga kaklase si Cheska? Dahil sa:

- A. nakasanayan na niya
- B. takot siya sa mga kaklase
- C. mahal niya ang buhay niya
- D. mahal niya ang sarili at kapwa

14. Nakita ni Grace ang kaklaseng si Ruben na akmang susulatan ang pader ng paaralan gamit ang *pentelpen*. Ano ang nararapat na gawin ni Grace?

- A. sawayin ang kaklase
- B. susulatan din ang pader
- C. hayaan nalang ang kaklase
- D. manood kung ano ang isusulat ng kaklase

15. Ikinatuwa ng guro si Matt dahil sa pagpapamalas nito ng kabutihang asal. Sa tuwing may nag-aaway sa kanilang klasrum, si Matt ang palaging umaawat sa mga ito. Bakit ganoon makitungo si Matt sa kanyang mga kaklase? Dahil:

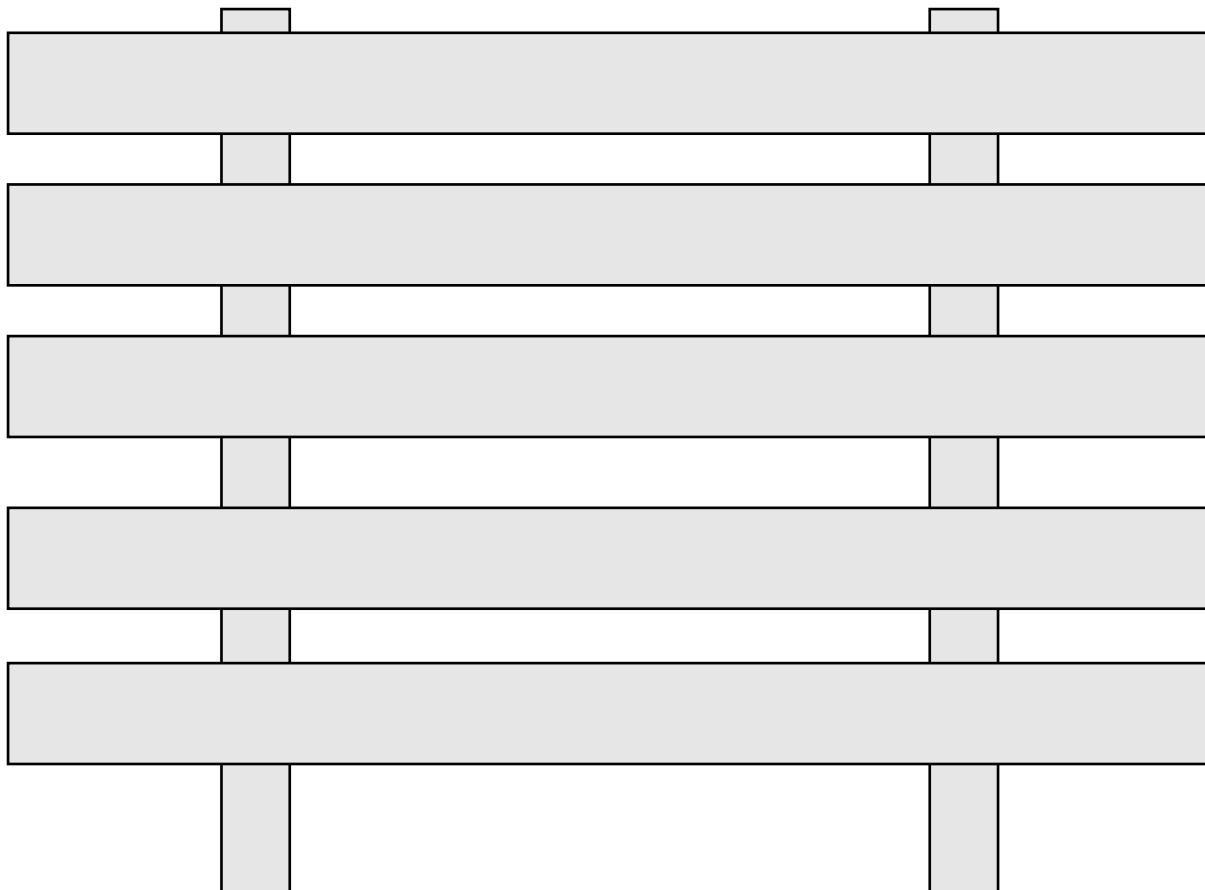
- A. Siya ay nagpapabilib sa guro.
- B. Inutusan si Matt ng kanyang guro.
- C. Siya ay nagpapakita ng pagmamahal sa sarili.
- D. Nagpapakita siya ng pagmamahal sa mga kapwa.

Karagdagang Gawain

Gawain 7: Iwas-Sugpo-Hakbang!

Panuto: Magtala ng sariling limang hakbang o mga dapat gawin para maiwasan at masugpo ang karahasan sa loob ng paaralan. Gamitin na gabay ang

ladder concept organizer. Isulat ang sagot sa sagutang sagot.

- 1.
- 2.
- 3
- 4.
- 5.

Rubrik sa Pagmamarka

Pamantayan	Napakahusay (10 puntos)	Mahusay (7 puntos)	Nangangailangan ng Pag-unlad (3 puntos)
Malinaw na naipahayag ang kaisipan	Napakalinaw ang pagkalahad ng mensahe kaisipan at nakapagbigay ng limang hakbang o mga dapat gawin para maiwasan at masugpo ang karahasan sa loob ng paaralan	Malinaw ang pagkalahad ng mensahe kaisipan at nakapagbigay ng tatlong hakbang o mga dapat gawin para maiwasan at masugpo ang karahasan sa loob ng paaralan	Hindi malinaw ang pagkalahad ng mensahe kaisipan at nakapagbigay ng isang hakbang o mga dapat gawin para maiwasan at masugpo ang karahasan sa loob ng paaralan
Kabuoan			

Susi sa Pagwawasto

PAGYAMANI		Tayahin		Subiкин	
Gawain 3	1. Sang-ayon 2. Sang-ayon 3. Di-Sang-ayon 4. Sang-ayon 5. Di-Sang-ayon	Gawain 5	1. C 2. B 3. D 4. A 5. A	ISASIP	1. E. Karahasan 2. B. Gang 3. C. fraternality 4. D. Masugpo 5. A. Kapwa 6. F. Sarili
Balikan	1. C 2. B 3. A 4. D 5. E				

Sanggunian

Elektronikong Hanguan:

Enyinnaya, E. (2015). *Violence in Schools: Causes and Solutions*. Retrieved from www.voiceofyouth.org/blog/violence-schools-causes-and-solutions.

Center for Disease Control and Prevention.(2020). *Preventing School Violence*. Retrieved from <https://www.cdc.gov/violenceprevention/youthviolence/schoolviolence/fastfact.html>

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph